

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

**КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА,
КЛАСИЧНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
НЕОЕЛЛІНІСТИКИ**

**ПРОГРАМА КОМБІНОВАНОГО
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ І
ЛАТИНСЬКОЇ МОВ ТА ТЕОРІЇ МОВОЗНАВСТВА
ЗА ОС "МАГІСТР"
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
«КЛАСИЧНІ СТУДІЇ ТА
ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА МОВА»**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою Інституту філології
Протокол № 7 від
28 лютого 2017 р.

Обговорено і затверджено
на засіданні кафедри загального
мовознавства, класичної філології
та неоелліністики
30 січня 2017 р.
(протокол № 8)

Київ – 2017

Екзамен за фахом як форма вступного випробування для навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем "магістр" та освітньою програмою **"Класичні студії та західноєвропейська мова"** відбувається відповідно до "Правил прийому до Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2017/2018 навчальний рік" і має форму індивідуального екзаменування вступника на відповідний рівень навчання членами атестаційної комісії з фаху.

Вступники на навчання за ОКР "магістр" повинні мати рівень мовної та філологічної компетенції в межах повного курсу навчання за ОКР "бакалавр" в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема в теорії фахових мов та загального мовознавства.

Екзамен передбачає відповідь вступника на запитання (теоретичні), а також виконання завдань для демонстрації вміння практично застосовувати набуті знання з фаху відповідно до затвердженої програми вступних випробувань із відповідних фахових дисциплін, що за змістом і обсягом включають навчальний матеріал підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр".

Вступникові пропонуються тестові питання з давньогрецької і латинської мов, питання з теорії мовознавства та два практичні завдання з давньогрецької і латинської мов (переклад і мовний аналіз текстового фрагмента).

Максимальна кількість балів, що їх може набрати вступник, становить 200. Відповіді на запропоновані при екзаменуванні запитання і виконання відповідних завдань оцінюються такими балами (нижче наводиться максимально можлива кількість балів з кожного запитання (завдання)).

Предмети, що передбачені освітньою програмою **"Класичні студії та західноєвропейська мова"**: "давньогрецька мова", "латинська мова", "загальне мовознавство".

<i>Запитання (завдання)</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
1. Тестові питання з давньогрецької і латинської мов	90
2. Питання з теорії мовознавства	30
3. Практичне завдання з давньогрецької мови (переклад і мовний аналіз текстового фрагмента)	40
4. Практичне завдання з латинської мови (переклад і мовний аналіз текстового фрагмента)	40

I. ДАВНЬОГРЕЦЬКА МОВА

Загальне уявлення про давньогрецьку мову, її походження та місце у родині індоєвропейських мов. Роль аттичного діалекту в класичний і пізніші періоди. Значення давньогрецької культури для розвитку європейської цивілізації: мови, літератури, мистецтва, філософської та наукової думки. Теоретико-лінгвістичне та загальнокультурне значення давньогрецької мови. Грецькі основи міжнародної наукової термінології. Культурні зв'язки Візантії та Київської Русі. Українсько-грецькі мовні зв'язки. Періодизація історії грецької мови.

Основні діалекти давньогрецької мови, їх локалізація та найважливіші літературні пам'ятки.

Фонетика

Історія грецького алфавіту і писемності. Співвідношення графіки і фонетики. Еразмова і рейхлінова вимови, їх умовність та вплив на орфоепію грецизмів. Система приголосних та голосних звуків. Довгота і короткість голосних складів. Наголос, його види. Правила наголошування, зміна місця і виду наголосу. Проклітики та енклітики. Основні фонетичні закони.

Морфонологія

Типи грецького аблаута. Чергування голосних і дифтонгів в іменних та дієслівних формах. Типи авгмента. Типи редуплікації. Морфологічна роль наголосу.

Морфологія

Частини мови, їх характеристика. Грецька та латинська граматична термінологія.

Система імені. Граматичні категорії імені. Основні значення відмінків. Артикль, його походження, відмінювання. Категорія означеності/ неозначеності. Субстантивація. Система відмін. Універсальні для всіх трьох відмін правила наголошування. Словникова форма іменника та прикметника. Утворення форм двоїни усіх трьох відмін.

Прикметник. Система прикметника, класифікація всіх прикметників у звичайному ступені. Відмінювання прикметників. Ступені порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння. Недостатні ступені при компарації. Аналітичний спосіб формоутворення. Відмінювання прикметників у вищому та найвищому ступенях.

Займенник. Загальна характеристика системи займенника.

Числівник. Кількісні та порядкові числівники, їх відмінювання. Узгодження кількісних числівників з іменниками. Числівникові прислівники.

Прислівник. Характеристика системи прислівника. Відприкметникові прислівники, їх компарація. Адвербалізація інших частин мови.

Дієслово. Основні граматичні категорії дієслова. Головні та історичні часи. Особові та неособові форми дієслова. Система особових закінчень. Наголос у дієслівних формах. Поділ на дієвідміни; тематичні та атематичні основи. Основи дієслова: презентна, аористна, перфектна.

Прийменник. Система прийменників, їх походження та керування. Синонімія прийменників.

Сполучник. Сполучники сурядності та підрядності.

Частка. Стверджувальні, підсилювальні, питальні, модальні частки, заперечні частки.

Вигук. Класифікація вигуків за способами утворення та значенням.

Основні відомості з синтаксису у курсі морфології

Порядок слів у реченні. Узгодження підмета і присудка, їх еліпсис. Основні синтаксичні функції відмінків. Атрибутивне і предикативне означення у системі прикметника, займенника, дієприкметника. Вираження присвійності займенниками. Особливості узгодження числівників з іменниками. Прийменникове керування. Дієслівне керування, складні дієслова та залежність їх керування від семантики. Значення часів у системі дієслова. Вживання кон'юнктива і оптатива у незалежних та підрядних реченнях. Послідовність способів (*consecutio modorum*).

Лексика та фразеологія

Основні семантичні параметри лексики: полісемія, синонімія, антонімія, омонімія. Лексико-семантичні групи. Успадкована та запозичена лексика. Діалектний принцип підходу до системи грецької лексики. Діахронний аспект. Архаїзми та неологізми. Штучні діалектизми. Фразеологічні одиниці. Фразеологізми. Ідіоми. Гноми.

Словотвір

Словоскладання та його принципи (копуляція, субординація). Морфонологічні засоби композиції (з'єднувальні голосні, безсполучникова композиція). Види конверсії. Суфіксація у системі імені, дієслова і прислівника. Префіксація в системі імені та дієслова. Найуживаніші префікси. Залежність дієслівного керування від полісемії префіксів.

Синтаксис

Підмет і присудок, їх вираження, узгодження та випадки еліпсису. Артикль, його значення, вживання та пропуск. Синтаксис відмінків. Прямі відмінки. Непрямі відмінки. Прийменник. Прийменники властиві і невластиві. Прислівники в якості прийменників. Займенник. Особливості у вживанні займенників, атракція відмінка відносного займенника.

Дієслово. Значення часів у дійсному способі. Значення часів у кон'юнктиві, оптативі, імперативі, інфінітиві та дієприкметнику. Стани. Способи. Інфінітив, його функції. Знахідний відмінок з неозначеною формою. Називний відмінок з неозначеною формою. Дієприкметник. Родовий самотійний. Знахідний самотійний. Називний самотійний. Віддієслівні прикметники. Безособові дієслова. Складнопідрядні речення.

Послідовність вживання способів у підрядних реченнях. Непряма мова. Види умовних періодів. Частки. Сполучники. Безсполучниковий зв'язок. Заперечення. Вживання заперечних часток та складених з ними заперечних слів. Фігури синтаксичного узгодження. Фігури слова. Фігури думки. Тропи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звонська-Денисюк Л.Л. Давньогрецька мова : Підручник. – К., 1997. – 608 с.
2. Козаржевський А.Ч. Учебник древнегреческого языка. – М., 1975. – 408 с.
3. Кудрявский Д.Н. Грамматика древнегреческого языка. – Тарту, 1964. – 353 с.
4. Славянская М.Н. Учебник древнегреческого языка. – М., 1996. – Т.1-2.
5. Соболевский С.И. Древнегреческий язык : Учебник. – М., 1948. – 614 с.
6. *Griechische Grammatik* / Hrsg. von A. Debvunner / В. II. Syntax und syntaktische Stilistik. – München : C.Beck, 1950. – XXII+714 s.
7. *Palmer L. R. The Greek Language.* – London : Faber, 1979. – 360 s.
8. *Schwyzler Ed. Griechische Grammatik / B.I Allgemeiner Teil. Lautlehre, Wortbildung und Flexion; 2 Aufl.* – München: C. Beck, 1953. – XLII+242 s.

СЛОВНИКИ:

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. – С.-П., 1899 (фотовидання-репринт 1991 р.).
2. *Древнегреческо-русский словарь* / Сост. И.Х.Дворецкий : В 2 т. – М., 1958. –Т.1-2.

ЛАТИНСЬКА МОВА

Латинська мова в індоєвропейській сім'ї мов. Періодизація історії латинської мови. Пам'ятки римської писемності. Письмова і народно-розмовна латинська мова (*sermo vulgaris*) як джерело романських мов. Вплив латинської мови на германські та слов'янські мови. Середньовічна латина як продовження письмової латинської мови. Доля латинської літературної мови після падіння Західної Римської імперії та її роль в історії європейської та світової культури. Роль латинської мови у формуванні міжнародної політичної лексики та у створенні науково-технічної термінології.

Вплив античної культури на українську в XVI-XVII ст. Викладання курсу латинської мови у Києво-Могилянській академії, колегіумах та братських школах в Україні. Давні українські поетики та латинськомовні твори українських письменників (Г. Кониський, Ф. Прокопович, С. Яворський). Латинські елементи в сучасній українській мові. Латинська мова як мова літературних, історичних, юридичних та філософських джерел.

Фонетика і графіка

Латинський алфавіт і його походження. Система вокалізму і консонантизму. Поділ на склади. Довгота і короткість голосних. Довгота і

короткість складів. Характер і місце латинського наголосу. Основні закони історичної фонетики: закон ротацізму, асиміляція і дисиміляція, спрощення груп приголосних, позиційні зміни голосних, синкопа і апокопа, гаплогія, анаптикса.

Морфологія

Явище аблаута в праіндоєвропейській мові та його сліди в латинській мові. Презентна та перфектна редуплікація. Носові інфікси в презентних основах.

Морфологія

Флективний характер граматики латинської мови. Співвідношення граматичної будови латинської і слов'янських мов. Частини мови.

Іменник. Граматичні категорії іменників. Латинська система відмінювання, основні функції відмінків, характер основ, відмінкові флексії. Винятки з правил про рід. Парадигми відмінювання. Відмінювання іменників грецького походження.

Прикметник. Розподіл прикметників за трьома типами відмін іменників. Парадигми відмінювання. Узгодження прикметників з іменниками. Ступені порівняння прикметників. Способи ступенювання прикметників. Ablativus comparationis. Genetivus partitivus. Суплетивні ступені порівняння, причини їх виникнення. Прикметники, які мають тільки один ступінь порівняння. Ступені порівняння прикметників приєменникового походження. Відмінювання прикметників у вищому та найвищому ступенях.

Прислівник. Самостійні прислівники. Прислівники, які походять від прикметників I, II, III відміни. Прислівники приєменникового походження. Ступенювання прислівників.

Займенник. Семантичні розряди займенників. Відмінювання займенників.

Числівник. Розряди числівників. Відмінювання кількісних, порядкових, розділових числівників. Особливості узгодження числівників з іменниками. Генетична спорідненість числівників у низці індоєвропейських мов. Римські цифри. Римський календар.

Дієслово. Загальноіндоєвропейські категорії дієслова. Особові і неособові дієслівні форми. Основа на -ā (I дієвідміна), основа на -ē (II дієвідміна), основа на -ě з попереднім приголосним або -u та основа на -ī (III дієвідміна), основа на -ī (IV дієвідміна). Утворення часів системи інфекта дійсного способу. Утворення часів системи перфекту дійсного способу активного і пасивного стану. Аналітичні форми пасивного стану часів системи перфекта. Типологічна спорідненість форм пасивного стану часів системи перфекта з формами пасивного стану в індоєвропейських мовах, зокрема в українській мові. Утворення форм часів кон'юнктива та імператива. Утворення неособових форм у системі латинського дієслова. Відкладні та напіввідкладні дієслова. Суплетивність основ окремих латинських дієслів. Неправильні дієслова: *fiō, fero, eo, volo, polo, malo, edo* і похідні від них. Відмінювання дієслова *esse* і похідних від нього. Дієслова з дефектною

парадигмою: *odi, coepi, aio, memini, inquam*. Безособові дієслова. Описове дієвідмінювання (*coniugatio periphrastica*) в активному і пасивному станах.

Прийменник. Походження прийменників. Значення прийменників. Вживання прийменників. Порівняльна характеристика прийменникового керування в латинській та українській мовах.

Сполучник. Сполучники сурядності й підрядності.

Частки. Частки питальні, вказівні, підсилювальні, неозначені. Заперечні частки та їх види.

Вигук. Відмінки імен, які вживаються з вигуками.

Словотвір

Прості і складні слова (*verba simplicia et composita*). Основні способи словотвору в латинській мові: афіксація (префіксація, суфіксація), словоскладання, конверсія.

Синтаксис

Просте речення. Предикація, головні члени речення, способи їх вираження. Заперечення в структурі латинського речення. Другорядні члени речення. Пасивна конструкція; *ablativus auctoris et instrumenti*. Означення узгоджене та неузгоджене. Предикативне означення. Апозитивна предикація. *Accusativus duplex, nominativus duplex*. Функціональна семантика відмінкових форм (синтаксис відмінків). Функціональна семантика дієслівних форм. Інфінітив, його об'єктні та суб'єктні функції. Інфінітивні звороти. Герундій, його співвідношення з інфінітивом. Герундив. Безособові конструкції з герундивом. Атрибутивне, предикативне, апозитивно-предикативне вживання герундива. *Supinum I*. Способи вираження мети в латинській мові. *Supinum II*. *Participia*, їх відносно-часове значення. Атрибутивне, предикативне, апозитивно-предикативне вживання дієприкметників. *Participium coniunctum*. *Ablativus absolutus* з дієприкметником та без дієприкметника. Вживання часів і способів у незалежному реченні.

Складне речення. Вживання часів і способів у складнопідрядних реченнях. Паратаксис і гіпотаксис, їх зв'язок зі стилем мовлення. *Consecutio temporum*. Непряме питання. Підрядні речення-додатки. Підрядні речення мети з *ut (ne) finale*. Складнопідрядні речення зі сполучниками *ut explicativum* та *quod explicativum*. Підрядні наслідкові речення. Відхилення від *consecutio temporum* при *ut consecutivum*. Підрядні речення часу. Підрядні речення причини. *Cum causale* з кон'юнктивом. Підрядні порівняльні речення з *ut comparativus* та з іншими сполучниками. Підрядні допустові речення. Підрядні умовні речення (зі сполучниками *si, nisi, ni*). Часи індикатива й кон'юнктива в умовних періодах. Підрядні означальні речення. Підрядне означальне з індикативом. Означально-обставинні підрядні речення з кон'юнктивом. Непряма мова. Оформлення головних та підрядних речень у непрямій мові (*accusativus cum infinitivo* та кон'юнктив у непрямій мові). Займенники в непрямій мові. *Attractio modi* (уподібнення способів).

Лексика

Склад латинської лексики за походженням. Стилістична диференціація

латинської лексики. Полісемія, синонімія, антонімія, омонімія в латинській лексиці. Лексичне багатство латинської мови.

Латинська лексика як основа інтернаціональної термінології.

Засвоєння латинської лексики і термінології новими європейськими мовами. Латинська фразеологія (прислів'я, приказки, сентенції, крилаті вислови).

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Боровский Я.М., Болдырев А.В.* Учебник латинского языка. – М., 1975. – 479 с.
2. *Латинский язык* / Под ред. В.Н. Ярхо и В.И. Лободы. – М., 1983. – 319 с.
3. *Литвинов В.Д., Скорина Л.П.* Латинська мова. – К., 1990. – 247 с.
4. *Оленич Р.М.* Латинська мова. – Львів, 1993. – 323 с.
5. *Попов А.Н., Шендяпин П.М.* Латинский язык. – 5 вид. – М., 1970. – 388 с.
6. *Соболевский С.И.* Грамматика латинского языка: Часть теоретическая. – М., 1948. – 431 с.
7. *Соболевский С.И.* Грамматика латинского языка: Часть практическая. – М., 1947. – 592 с.
8. *Таривердиева М.А.* Теоретическая грамматика латинского языка. Синтаксис: учебное пособие для слушателей ФПК. – М., 1988. – 116 с.
9. *Яковенко Н.М., Трипуз В.М.* Латинська мова. – К., 1993. – 360 с.
10. *Яковенко Н.М., Миронова В.М.* Латинська мова. – Львів., 2003. – 460 с.
10. *Draeger A.* Historische Syntax der lateinische Sprache. – Leipzig, 1874. – Bd. I. – XXXII, 626 s.; Leipzig, 1878. – Bd. 2. – XVI, 836 s.

СЛОВНИКИ:

1. *Аракин В., Выгодская З.* Латинско-русский словарь (около 40 000 слов) / 23-е изд., стереотип. – М. : Дрофа, 2009. – 576 с.
2. *Дворецкий И. Х.* Латинско-русский словарь (около 50 000 слов) / Изд. 3-е, испр. – М.: Русский язык, 1986. – 1062 с.
3. *Малинин А. М.* Латинско-русский словарь (около 20 000 слов). – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1952. – 764 с.

Орієнтовні зразки тестових питань з давньогрецької та латинської мов

1. У реченні τῆς γούν Ἑλλάδος ὅλης ὡς τότε μοι ἄνωθεν ἐφαίνετο δακτύλων οὔσης τὸ μέγεθος τεττάρων **πідкреслене слово є:**

- a) Accusativus extensionis
- b) частина констр. Accusativus duplex
- c) Accusativus relationis
- d) Accusativus objecti interni

2. Речення ἀλλὰ κἄν τινα ἴδω αὐτῶν μοιχεύοντα ἢ κλέπτοντα ἢ ἄλλο τι τολμῶντα νυκτερινώτατον, εὐθὺς ἐπισπασαμένη τὸ νέφος ἐνεκαλυψάμην **містить:**

- a) Accusativus cum infinitivo
- b) Accusativus cum participio
- c) participium praedictivum
- d) participium attributivum

3. Речення Μέμνησο οὖν ταῦτά τε ἀπαγγεῖλαι τῷ Διὶ καὶ προσθεῖναι δ' ὅτι μὴ δυνατόν ἐστί μοι κατὰ

χώραν μένειν **містить:**

- a) непряму мову з оптативом
- b) підрядне додаткове з індикативом
- c) підрядне додаткове з оптативом
- d) підрядне причини з індикативом

4. Речення ergo ubi Narcissum per devia rura vagantem vidit et incaluit **містить:**

- a) participium substantivum
- b) participium attributivum
- c) participium conjunctum
- d) Accusativus cum participio

5. У реченні Non illum Cereris, non illum cura quietis abstrahere inde potest **підкреслена форма є:**

- a) Genetivus possessivus
- b) Genetivus copiae
- c) Genetivus generis
- d) Genetivus objectivus

6. Речення vocalis nymphe, quae nec reticere loquenti nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo **містить:**

- a) Abaltivus absolutus
- b) participium substantivum
- c) participium attributivum
- d) Accusativus cum infinitivo

II. ТЕОРІЯ МОВОЗНАВСТВА

Загальні проблеми мовознавчої науки

Предмет мовознавства як змінна величина. Соссюрівське «точка зору визначає предмет». Місце мовознавства в системі наук. Єдність основних мовних функцій – комунікативної та пізнавальної (когнітивної). Розвиток мовознавства від його витоків до наших днів. Найважливіші загальнолінгвістичні ідеї доби Античності та Середньовіччя. Основні характеристики логіцизму, біологізму та психологізму в мовознавчій науці. Проблема методології лінгвістичних досліджень. Методи та прийоми вивчення мовних явищ. Передумови виникнення та розвитку основних підходів до теоретичного вивчення мов: історико-генетичного (починаючи з першої чверті XIX ст.), системно-структурного (починаючи з 20-30-х рр. XX ст.), комунікативно-прагматичного (з 60-х років XX ст.).

Знакова теорія мови

Мовознавство і семіотика. Основоположники семіотичної науки Ч. Пірс і Ч. Морріс. Знак, знакова система, знакова ситуація. Основні характеристики знака. Три семіотичних аспекти за Ч. Моррісом. Можливі типології знаків. Ф. де Соссюр і лінгвосеміотика. Мова як особлива знакова система. Соссюрівське розуміння мовного знака як психічного феномена. Основні характеристики мовного знака за Соссюром. Особливості мови як знакової системи. Поняття значимості (цінності, вартості) знака. Трикутник Г. Фреге як образ взаємозв'язку між позначуваним предметом, його відображенням у свідомості і фонетичною формою реалізації мовного знака. Унілатеральне і білатеральне визначення мовного знака. Знаковий статус мовних одиниць. Поняття про подвійне членування мови.

Мова, мислення, свідомість

Проблема походження мови. Різні погляди на співвіднесеність мови та мислення. Проблема домовного мислення. Типи людського мислення. Вчення акад. І.П.Павлова про дві сигнальні системи дійсності. Функціональна спеціалізація лівої та правої півкулі головного мозку. Мовленнєві зони лівої півкулі. Внутрішнє мовлення. Мислення та свідомість. Мова та свідомість. Мовні та логічні категорії. Специфіка мовного відображення дійсності. Теорія мовної відносності Сепіра - Уорфа. Психолінгвістика як розділ мовознавства, що вивчає взаємні стосунки мови, свідомості та мислення. Основні методи психолінгвістичних студій.

Мова і мовлення.

Історія вивчення проблеми співвідношення мови і мовлення. Основні ознаки мови і мовлення. Багатомірність мови і лінійність мовлення. Співвідношення одиниць мови та їх мовленнєвих реалізацій. Мовлення як об'єкт вивчення сучасних мовознавчих дисциплін. Поняття про елемент, систему і структуру мови. Парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні та ієрархічні відношення між мовними одиницями. Особливості системної організації мови. Основні й проміжні рівні мови.

Мова і суспільство

Суспільна природа мови і мовної діяльності. Мова як суспільно-історична норма. Основні властивості мовної норми. Узус. Форми існування загальнонародної мови. Суспільні та територіальні діалекти. Літературна мова та її стилі. Мова художньої літератури. Койне. Піджини та креольські мови. Просторіччя. Мовний комунікативний акт. Його структура і типи. Теорія мовних актів. Соціальна зумовленість мовленнєвої варіативності, її залежність від ситуації спілкування та соціальних характеристик мовців (вік, рівень освіти, фах та ін.). Поняття мовного стану. Моноглосья та диглосья. Мовна ситуація як центральне поняття соціальної лінгвістики. Типологія мовних ситуацій. Критерії встановлення різних типів мовних ситуацій. Мовна політика. Перспективна та ретроспективна мовна політика. Інтерлінгвістика як особлива галузь соціолінгвістики.

Мова як системно-структурне утворення

Поняття системи та структури. Типологія систем. Властивості елементів систем. Мовна система і мовна структура. Характеристики мови як системи особливого роду. Словник та граматики, взаємозв'язок лексичного та граматичного у мові. Основні внутрішні системи й підсистеми мови, їхні одиниці. Проміжні мовні системи. Ієрархія мовної будови та міжсистемні зв'язки. Основні одиниці мовних рівнів – інваріанти. Інваріант і його співвідношення з варіантом. Теорія ізоморфізму мовних рівнів Є.Куриловича.

Парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні зв'язки як основні типи відношень мовних одиниць. Поняття парадигми.

Порівняльно-історичне мовознавство і типологічне мовознавство

Історичне та порівняльно-історичне мовознавство. Поняття прамови, праформи. Методи встановлення спорідненості мов. Внутрішня і зовнішня реконструкція. Генетична класифікація мов світу. Діахронія та синхронія як аспекти лінгвістичного дослідження. Типологічне мовознавство, його принципи та методи. Поняття мовного типу. Типологічна характеристика мови і типологічна класифікація мов (фонологічна, морфологічна і синтаксична). Поняття універсалії, фреквенталії та унікалії. Зіставне вивчення споріднених і неспоріднених мов як перший ступінь їхнього типологічного дослідження. Контрастивна (зіставна) лінгвістика.

Орієнтовні зразки запитань

1. Мовний стан та мовна ситуація.
2. Внутрішнє мовлення. Його структура та функції.
3. Типи фонематичних опозицій.
4. Суспільні та територіальні діалекти.
5. Особливості мови як знакової системи.
6. Лінгвістичні методи та прийоми вивчення мовних явищ.
7. Загальна характеристика індоєвропейської родини мов.
8. Основні ознаки мови і мовлення.
9. Парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні відношення між мовними одиницями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. – К. : АртЕк , – 1996. – 223 с.
2. Вступ до мовознавства / за заг. ред. І.О. Голубовської. – К. : «Академія», 2016. – 354 с.
3. Звегинцев В.А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях: В 2-х ч. – М.: Учпедгиз РСФСР, 1960. – Ч. 1. – 404 с.; Ч. 2 – 329 с.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – К. : «Академія», 2009. – 336 с.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. – К. : «Академія», 2006. – 368 с.
6. Сусов И.П. Введение в теоретическое языкознание [Электронный ресурс] : электронный учебник / Иван Павлович Сусов // Режим доступа: <http://lingvolah.chat.ru/library/susov.htm>.
7. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К. : Основи, 1998. – 324 с.
8. Тищенко К. М. Основи мовознавства : Системний підручник. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 308 с.

9. Хроленко А.Т., Бондалетов В.Д. Теория языка: Уч. пос. – М. : Флинта : Наука, 2004. – 512 с.
10. Язык и наука конца XX-го века: Сб. ст. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 1995. – 432 с.

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ Й ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ СЛОВНИКИ:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – Изд. 4-е, стереотип. – М. : Комкнига. – 2007. – 576 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. Ярцевой В.Н. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 672 с.
3. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Под ред. В.Н. Ярцевой. – 2-е изд. – М. : Большая рос. энцикл., 1998. – 685 с.
4. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. : В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.

Орієнтовний зразок практичного завдання з давньогрецької мови (мовний аналіз та переклад з давньогрецької на українську мову текстового фрагмента прозового/ поетичного тексту)

Herodoti Historiae

Таῦτα ἐπιλεξάμενος ὁ Πολυκράτης καὶ νόῳ λαβὼν ὡς οἱ εὖ ὑπετίθετο [ὁ] Ἄμασις, ἐδίζητο ἐπ' ᾧ ἂν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσηθείη ἀπολομένῳ τῶν κειμηλίων, διζήμενος δ' εὗρισκε τόδε. Ἦν οἱ σφρηγίς τὴν ἐφόρειε χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου εὐῶσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλεῖν, ἐποίηε τοιάδε· πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἐκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγιῖδα πάντων ὀρώντων τῶν συμπλόων ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος.

Homeri Odysseia I,1-10

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε·
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,
πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὄν κατὰ θυμόν,
ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων.
ἄλλ' οὐδ' ὡς ἐτάρους ἐρρύσατο, ἰέμενός περ·

αὐτῶν γὰρ σφετέρησιν ἀτασθαλίησιν ὄλοντο,
νήπιοι, οἳ κατὰ βούς Ὑπερίονος Ἥελιοιο
ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ.
τῶν ἀμόθεν γε, θεά, θύγατερ Διός, εἰπέ καὶ ἡμῖν.

Орієнтовний зразок практичного завдання з латинської мови (мовний аналіз та переклад з латинської мови на українську мову текстового фрагмента прозового/ поетичного тексту)

**Titi Livi
Ab Urbe condita**

Jam primum omnium satis constat Troia capta in ceteros saevitum esse Troianos, duobus, Aeneae Antenorique, et vetusti iure hospitii et quia pacis reddendaeque Helenae semper auctores fuerant, omne ius belli Achivos abstinuisse; casibus deinde variis Antenorem cum multitudine Enetum, qui seditione ex Paphlagonia pulsus et sedes et ducem rege Pylaemene ad Troiam amisso quaerebant, venisse in intimum maris Hadriatici sinum, Euganeisque qui inter mare Alpesque incolebant pulsus Enetos Troianosque eas tenuisse terras.

**G. Valerii Catulli
Ad Lesbiam**

Vivamus mea Lesbia, atque amemus,
rumoresque senum severioru
omnes unius *aestimemus* assis!
soles occidere et redire possunt:
nobis cum semel *occidit* brevis lux,
nox est perpetua una *dormienda*.
da mi basia mille, deinde centum,
dein mille altera, dein secunda centum,
deinde usque altera mille, deinde centum.
dein, cum milia multa fecerimus,
conturbabimus illa, ne sciamus,
aut ne quis malus invidere possit,
cum tantum sciat esse basiorum.